

17. *Zhernoglavna peniza*, (*zhernoglavka*, *zherna peniza*, *Schwarzrückiger Fliegenschneider*, *Schwarzplattel*, *muscipapa atricapilla*), se dershi v jelovih boršhtih in shivi od mergolinzov, gofenz, posebno pa od muh, of, muhiz in drusih tazih shivaliz. Vse forte penize imajo enako shivljenje, in so prav korifne ptize.

18. *Plifka*, (*bela plifka*, *bela pastariza*, *zherna pastariza*, *vertorepka*, *stifka*, *graue Bachstelze*, *motacilla alba*), se dershi mest in vafi, polja in voda; shivi pa od mergolinzov in gofenz, vezhidel pa od muh, of, kobiliz in mnogoverfnihih metuljev. Savoljo pokonzhanja toliko merzhfov bi se imela ta ptiza povsod pri shivljenju pufhati.

19. *Šlavez*, (*šlavez peniza*, *flavzhik*, *flavizh*, *Nachtigall*, *sylvia luscinia*), se dershi v gojsdih, germovju in na verteh, redi se pa vezhidel od mergolinzov, lafhkiga grosdjizha, besgovih in vezh drusih jagod. Ta ptiza — slavna savoljo prijetniga petja — nam ni k nobeni fhkodi, torej puftimo jo shiveti.

20. *Vertna peniza*, *graue Grasmücke*, *Spottvogel*, *sylvia hortensis*), se tudi v gojsdu, germovju in na verteh dershi, shivi od mergolinzov in mnogoverfnihih jagod. Je korifna ptiza.

21. *Tafhiza*, (*rumena tafhiza*, *Rothkehlchen*, *saxicola rubetra*), se dershi vertov in fenoshet, in se redi od kebrov, zhebel in drusih mergolinzov. Tudi ta ptiza je sizer korifna, famo zhbelaarji je pri svojih zhbelnakih radi ne vidijo.

22. *Šhkerjanz*, (*poljski fhkerjanz*, *Feldlerche*, *alauda arvensis*), shivi vezhidel po njivah in se redi od mergolinzov in gofenz, od mnogoverfnihih femen, selene fetve in od strokov divjiga zhefna. Ta prijetna pevka je tudi korifna ptizhek, naj tedaj shivi in zhloveka s svojim petjem rasveseljuje.

23. *Zhopasti fhkerjanz*, (*blatni fhkerjanz*, *Haubenlerche*, *Kothlerche*, *Schopflerche*, *alauda cristata*), se dershi bliso vafi in se redi od mergolinzov in rasnih femen; vezh nam je h korifnu, kakor h fhkodi.

24. *Šeniza*, (*velka šeniza*, *jeseniza*, *sniza*, *boršhtna šeniza*, *Kohlmeise*, *parus major*), se dershi na hribih in na polju; po simi pa bliso hifh, se redi od kebrov, muh in drusih merzhfov in gofenz, kakor tudi od rasnih femen in orehov; korifna ptiza je, torej puftimo jo shiveti.

26. *Plava šeniza*, (*plavmandelz*, *minifhzhhek*, *gorfhnek*, *Blaumeise*, *parus coeruleus*), shivi v gojsdih in se redi od merlinzov in gofenz, mravljinzhih jajiz, od mnogoverfnihih jagod in shiru; pokonzha zhes zelo leto neisrezheno veliko fhkodljivih merzhfov.

(Dalje sledi.)

Pozdravec vsem Slovencom.

Iz Štajerja.

Oj, nesrečna slovenska zemlja! še si nesi svojega objokanega lica obrisala, ker si svoje velike može, ko ti jih je grenka smert vzela: Kopitarja, Jarnika, Hladnika oplakovala, in uže ti novo žalovanje napovemo — naš slavni slovenski pisavec na Štajerskem Anton Krempel, *) fajmošter pri

Malinédli so 20. Grudna 1844 na plučni bolezni, ker poklicanega vračnika ni hitro k redu bilo, umerli ino so šli po plačo za svoje velike trude za izobraženje Slovenskega naroda. Ljubi Bog! malo je domorodcov, ino pak še té veliko pogosto pobiraš — ali pak izidi se tvoja sveta volja! Nikoli ne pozabimo, kar so nam v Gradec pred 10 letmi bili pisali: „Sem uže sicer star mož, (ob smerti blizo 60 let) véndar za Slovenšino goréč mladenič.“ — Bili so rajni ne le priden pastir svojega kerdéca, temoč vse Slovence so ljubili ino za svojo čredo deržali ino zato so jim — v lép izgled vsem duhovnikom — pridne bukvice pisali, na priliko: katekizem, evangelj, branje svetnikov, predge dva tečaja, menjši spiske ino kar je jihovo naj boljše delo: Dogodivšine Štajerske zemlje, ktére so še k velki sréči dogotovili; (drugi zvézek jih se ravno zdaj tiska). 1 mesec popred pred svojo smertjo na Tuju (Pettau) so obljubili, še veliko za svoje ljubljenciče Slovence pisati — Bog jim povérni jihovo dobro voljo: daj jim véčni mir! — Slovenci pak jih ne bodo pozabili, vsej so se jim z svojimi knjigami v spomin zadosta zapisali. Vredno je povédati, da so rajni prvi med Štajerci novi pravopis sprejeli ino v njem spisali evangelj, dogodivšine ino še nekaj v Novicah.

Čujemo, da se naših Štajerskih spisavcov pisanje Vam Krajncem nič prav ne ljubi, kér ni tako, kakor vi govoríte, ino to rad dodám, vsej tude Vaši Krajnski spisovi nam Štajercom neso célo po volji, otdodaj tude naš Krempel med Vami malo sluje *) ino taka bo ostala, dokler bo vsako podnaréčje svojo posebno gramatiko imélo: Dajnko je ves Štajerec spodnjega kraja, Murko ves pokrajnčeni Štajerec,

*) Z veseljem zamoremo častitiga gosp. pisatelja zagotoviti, de Krajnci dobre bukve in spiske vsakiga slovenskiga narečja prav radi berejo, de jim je rajni Krempel dragi pisavec bil, in de se ne spotikvajo nad tem, ali je kaka dobra reč v enim ali drugim jeziku pisana. Porok tega so nam „Novice“ ki spiske v raznih narečjih dajajo in zoper ktére se še nikoli nobeden bravec pritožil ni. Bolj pa, ko se bomo z pisanjem med seboj znanili, bolj se bomo različnih narečij navadali. Le peró v roke dragi prijatli! in pisajte v maternim jeziku prav veliko koristnih reči za svoje rojake in hvaležni vam bodo oni in njih vnuki. Dokler bomo pa premišljevali, kakó de bi mogli pisati, bomo zmiraj zadaj ostajali. Ta je ravno žalostna na Slovenskim, de imamo tolikanj pismoukov, pa le malo pisavcov, ki bi pisali korifne reči razniga zapopadka, kterih nam takó zlo pomanjkuje. Kaj ima domovina od tega, če si se v šoli slovenskiga pismenstva naučil, če je pa tvoja pismenost le jalova vednost? le prazen meh brez moke? Taki prazni pismouki so — kakor smo se že pripričali — še le domovini v veliko škodo zató, kér drugim, ki niso tako, kakor oni, pismenstva izučeni, veselje pisanja kalijo, ker vse spiske očitajo, ki po njih glavi niso. De bi jih muri popil, take zovražnike lastne domačije! Še dan današenj velja, kar je slavni Vodnik v letu 1799 govoril, rekoč: „Kadarkoli kake krajnske bukve na dan pridejo, ima sledni kaj čez jezik godernati, enimu je preveč po hrovaško, drugimu preveč po nemško in tako naprej; jez pravim: mi moramo krajnske slovenske besede poiskati sém ter tjé po deželi raztresene in na to vižo skup nabrati čisto slovenšino.“ — Dobrih slovenskih gramatik nam ne manjka, ki nas učijo, kakó imamo pisati. Dokler pa ne bomo od raznih reči pisali in veliko veliko pisali, nam bo zmiraj slovenskih besed manjkalo in to pomanjkanje je nar večí zadržek slovenskiga slovstva. Upamo pa, de se bodo verli domorodci zmiraj bolj pisanja poprijeli v prid in čast svoje domovine! V „Novicah“ jim je pot odperta, od raznih reči pisati: kdor nam kaj koristniga v natis pošlje, naj bo prosti kmet in rokodelc ali pa zlahten gospod, z veseljem bomo vse sprijeli, ne gledavši na pisavca, ampak na to, kar je pisal.

Vredništvo.

*) Ginjeniga serca smo za nas in za vse Slavjane prežalosten glas sprijeli, de nam je neusmiljena smert zopet visokoučeni in rodoljubniga Slovenca vzela. Gosp. Anton Krempel so bili tudi našim Novicam serčni prijatelj in milo bomo pogrešovali v njih njegove lepe spiske. Kdo bi bil mislil, de bo drugi del „dogodivšine štajerske zemlje“ njegova posmertnica! — — — Vredništvo.

Metelko cël Krajnc ino Gutsmanna je malo drugja, kakor Korošec, ob kratkem: Slovenske gramatike ino slovenskega pisanja po vseh podnaréčjih še neimamo!! Po vsi pravici imá zato pravopisna postava: „Piši, kakor govoriš“ ali s pristavkom „kakor dobro govoriš“ ovèržena biti, ino veliko bolje takó stati: „Piši kakor slovensko ljudstvo (po etimologii ino bližnjih slavjanskih narečjih) prav govori. Po tem se nadejamo, da bodo Novice, kër jih orel uže vse nebo célega Slovenstva vesélo obléta, rade prijemale vsak popravek iz podnarečij v svoji besédi. Na nogé! vzdramite se Slovenci! temá uže beží iz vašega neba — Hrovatam lepa Daníca, Dalmatincom mlada Zora sveti — tude vam se uže dení — poglednite se bratje po edni materi, ino se za take spoznajte, da si prijazno k svojemu izobraženju róke molite. — G. Krempf so se v tej réci veliko trudili, vsem Slovencom, ne le Štajercem z besedo vgoditi. — Bog jim daj v tem dosta naslédovnikov. Rečemo pak z veliko gotovostjo, da nigdo ní teliko dolžen, slovensko besédo po vse póte podpirati ino popravljati, kakor ravno le duhovniki z učenjem ino pisanjem dobrih knjig, kër od Truberja noter do Kopitarja so pisavci strahovitno slovensko reč po tujšini pokazili; vsej so jo kvarili skora 300 lét, dokler ni Kopitar z svojo gramatiko 1808 tega kaženja vstavil. — Duhovniki lahko popravljajo pregreho svojih négdanjih naméstnikov z tem:

1. Da se sami trudijo, se čiste slovenšine naučiti, kakor še jo ljudstvo nékaj bolje zune mést govori.

2. Da dobre knjige sami pišejo, ali jih iz drugih jezikov prestavljajo.

3. Da ne pustijo šolarjem za premje nerazumljivih némških knjižic davati, kar se, Bogu bodi potóženo! v naših krajih telikokratí godí: take neumne igráčice se hitro v kaki kót veržejo — ino prav, vsej néso za nič. Ali to ne vpije v nebo, dnarje za nič potrositi ino mladeži razumne Slovenske bukvice (vsej jih uže za premje zadosta imámo!) pritergati?

4. Da očitno v cerkvi napovédajo dobre slovenske knjige; postavim: Keliko lét so uže sprelepe Slovenske molitvene bukvice: „Duhovni Tovars“ na svétlem, ino še le dvé leti so med nami znane!! Veliko tega, da se dobre bukvice pri nas dolgo ne poznajo, je pak tude teržtvo ž njimi krivo! Zakaj nam Ljubljanski, Celovski in drugi knižni teržci popolnih spisov svojih starših ino novih bukvic kakor Gradčki némški (tude v Gradčkih novinah) ne podávate, vsej nas je na Štajerskem dobro polovico Slovincov!!

5. Da napravijo v svojih farah bravnice, to je družbe za bukve brati, gder vsaki ob létu nékeliko vloži, da se vse bukve, kar jih je Slovenskih, pokupijo ino po fari berejo.

Ubogi otrociči se v šolah teliko trapijo z ukom — kaj jim vse to pomaga, če jim potle odrašenim bukev v roke ne daš, bukev, kake razumijo? K čemu li je še kelika si bodi njiva, ako pak neobdelovana nič ne rodi? Vsej namèn visokega vladanja z šolami drugi ní, kakor da se otroci potrebne ino pridnega učijo, začnejo učiti — rečem učijo, ker se učenje tude potler ne prenehá, temuč se le podaljša samoučno z knjigami. Po tem vi vsi, ki se z učenjem otrok trudite, svojo dolžnost še le dopolnjujete, če jim odrašenim koristne bukve spravljate. S kratkim: šole začenjajo, bukve pak

ispeljujo; ti pak učitelj! davaj otroku, ko si ga brati naučil, tude brati kaj, drugače mu je nauk k ničemu. Tako družbo za knjige brati, smo v svojem kraju z velikim tekom začeli ino za tej namen vse Slovenske knjige kupili: sad tega se je skoro pokazal: lotili so se tude uže prilétni ljudje branja, da bi si lepe knjige v prid obèrniti mogli; keršanski nauk jim je bil ves polehčan, kër katekizem ino jega razlaganje sami berejo; vadijo se visoke resnice pri predigah ino keršanskim nauku popolnoma razumeti. Ker so jim izrazi (Ausdrücke) celo znani i. t. d. i. t. d.

Prečestivredni gospodje! ne zamerite nam tega, povemo Vam svojim bratom, pretežko so nam tele reči na sercu ležale ino zdaj še le, ko smo jih v naše Novice izvalili, čutimo, da nam je leže.

Toliko uže od samih bukvic pišemo, bodi še tukaj očitna beséda prečstitimu Gospodu Francu Veritu prezaslužnemu korarju v Novem mestu v hvalo; oni so nas Slovence z naj lepšimi ino naj koristnejšimi knjigami obilno oskèrbéli ino še pristavimo: v naj čistejši ino naj glajši krajšini. Bog jih še dolgo živi, ino nič jih ne utruji, za nas pisati. Oj kako veselje imajo naši bravci, če jim rečem: Imám pa nove bukve, so jih gosp. Veriti spisali!! Smo brali stare bukve: Nebeški Cil, zložene skoz Matija Kastélcá. V Ljubljani 1684. Te bukve so prenovljenja vredne! Loti se negdo Krajncov tega dela! ino pak tude za šole zapovedanih zgodb sv. pisma. Mimo vsega čutimo pomenjkanje, da še mi Slovenci imamo premalo zgodbinskih bukev, zakaj li se nigdo Robinsona ino drugih takih bolje posvétnih bukev ne loti, da bi jih prestavil, s čem bi se velika želja po branju obudila, ker se človek samih samih svetih le tude navolji? Sam Bog pak nas obvari mazanja nesramnih bukev! — Vse to se izvira iz serca, vsega vnetega za Slovence ino Slovenšino.

Cafov.

Božično praznovanje v Rimu.

Po posvečenji klobuka in meča, ki se po stari šegi katolskim knézam za boj proti nejevernikam darujeta, so na Svet Večer v večernim mraku šli sveti oče Papež iz jizb Vatikana (takó se imenuje Papežev dvor) v kapelo Siksta IV. in stopivši na vikši pastirki stol so zapeli s krepkim glasam sveto večernično pesem visokiga praznika. Vsi kardinali so zraven stregli in zjutrej na vse zgoodej so pokali topovi (štuki) iz Angelskiga Grada. Po noči so pevci Sikstove cerkve zornice (matutinum) peli, in potem je kardinal Sforca vpričo Papeža opolnočno s. mašo bral. Na božičevo jutro so se s. oče Papež, v sedilišu neseni, pred katerim so kardinali vikši škofje in škofje šli, prikazali v stolni cerkvi s. Petra in so se podali svoj pot na svoje mesto h takó imenovanimu oltarju spovedanja, kjer nobeden zunej Papeža s. maše brati ne smé. Potem, ko so na sédeži molitev (introitus ad tertiam) opravili in po navadi vnovič obljubo pokoršine od vsih kardinalov zaslišali, so Sami vélko mašo brali. Tudi rimski deželski oblastniki so bili zraven, in so z kardinali in vsimi škofi vred s. Zakrament prejeli.

Kratkozhašniza.

(Sobazhnik.) V vafi S. je bil pred nekimi letmi moder kmet, kterimu so rekli sobazhnik, sato ki je snal dobro sobé dreti. Ne le is fofefke,